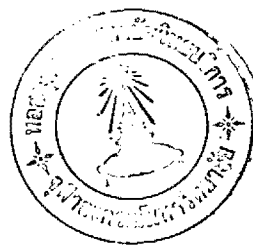

บรรณานุกรม

หนังสือ

พระไตรปิฎกภาษาไทย.45 เล่ม. เล่ม 9 ที่มณีกาย สีสันขรรค์.พระนคร :

โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 10 ที่มณีกาย มหาวรรค.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 11 ที่มณีกาย ปาฎีกวรรค.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 12 มัชฌิมนิกาย มุลปัดเตาสก.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 14 มัชฌิมนิกาย อุปริปัดเตาสก.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 15 สังยุตตนิกาย สกาดวรรค.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 19 สังยุตตนิกาย มหาวรรค.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 20 อังคุตตรนิกาย เจกนิบาต ทุกนิบาต ติกนิบาต.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 23 อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต อัญจนนิบาต นวกนิบาต.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 24 อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต เอกาทสกนิบาต.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 25 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 30 ขุททกนิกาย จูฬนิเทศ.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 33 ขุททกนิกาย พุทธวังส จริยาปิฎก.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... เล่ม 35 อภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์.พระนคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2514.

..... จินตมูรีนฤนาถ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ.ปธานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต,
พระนคร :มหามกุฎราชวิทยาลัย, 2512 .

..... ชินวร สิริ วัฒน, กรมหลวง .พระกัมภีร์อภิธานัปตีปิกา .พระนคร :มหามกุฎราชวิทยาลัย, 2508 .

..... มิลินทพจนนา .พระนคร :โรงพิมพ์ไท, 2465 .

ปัญญาสามี, พระ . ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสนา . แพลโคย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง

มนวิฑูร, พระนกร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2515.

พระราชวรมณี. (ประยูทธ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,

2521 .

พระราชวิสุทธิโสภณ. (วิลาส ญาณวโร). กรรมที่ปณี . กรุงเทพฯ : พิมพ์, 2521 .

ลีไท, พญา. ไตรภูมิพระร่วง . พระนกร : ศิลปบรรณาการ, 2504 .

หอสมุดแห่งชาติ. สุภานิตพระร่วง . พระนกร : ศิลปบรรณาการ, 2504 .

วันรัต, สมเด็จพระ . สังคีตวงศ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิลา, 2521 .

รสวานี . แพลโคย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร . พระนกร : โรงพิมพ์กุสุมา, 2513 .

อุปกิตศิลปสาร, พระยา . หลักภาษาไทย . พระนกร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514 .

ศรีสุนทร ไหวหาร, พระยา . มูลบทบรรพกิจ . ธนบุรี : ศิลปบรรณาการ, 2510 .

วิจิตรมาตรา, ชุน . (กฤษณาพันธ์) . ตำนานไทย . พระนกร : บารุงสาส์น, 2514 .

ประเสริฐ ๗ นกร . โคลงนิราศทริภุชชัย (สอบกับต้นฉบับ เชียงใหม่) . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2516 .

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ . บทละครนอก เรื่องสังข์ทอง . พระนกร : ศิลป
บรรณาการ, 2501 .

หอสมุดแห่งชาติ. หลักเกณฑ์การจัดหมวดและเรียกชื่อหนังสือประเภทตัวเขียนทางพุทธศาสนา .

พระนกร : โรงพิมพ์กุสุมา, 2512 .

ปรมานุชิตวิโนรส, สมเด็จพระ . ตำราฉันท์วรรณคดี . พระนกร : โรงพิมพ์ไท, 2454 .

ราชบัณฑิตยสถาน . พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน . พิมพ์ครั้งที่ 7 . พระนกร : โรงพิมพ์
การศาสนา, 2507 .

วิทยานิพนธ์

เกรียงศักดิ์ ไทสุพรรณ . โลโก้ที่ปกขาว ปริเฉทที่ 1 และ 2 . วิทยานิพนธ์ปริญญามหา-

บัณฑิต, ภาควิชาภาษาตะวันออก, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522 .

บาลี พุทธรักษา . คัมภีร์จักรวาฬที่ปณี กัณฑ์ที่ 5 . วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชา

ภาษาตะวันออก, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523 .

Bibliography

Books

Malalakesara, G.P. Dictionary of Pali Proper Names. Vol. 1 & 2,

London : Luxac & Company Ltd. 1960.

David Rhys, T.W. and Stede, William. Pali English Dictionary.

The Pali Text Society, 1972.

Childers, Robert Caesar. Dictionary of the Pali Language. Rangoon :

Bhuddha Sasana Council Press, 1974.

Geiger, Wilhelm. Pali Literature and Language. Delhi :Munshiram

Monoharlal, 1978.

Bode Mabel Haynes. The Pali Literature of Burma. London : Royal

Asiatic Society, 1909.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ฉาน คือการเพ่งพินิจจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ หรือภาวะจิตที่เพ่งอารมณ์แน่วแน่

จักเป็น 2 อย่างคือ

1. รูปฉาน ฉานที่มีรูปเป็นอารมณ์ หรือ ฉานที่เป็นรูปาวจร
 2. อรูปฉาน ฉานที่มีอรูปเป็นอารมณ์ หรือ ฉานที่เป็นอรูปาวจร
- ที.ปา.11/232/233, อภิ.ส.34/192/78.

รูปฉานแบ่งออกเป็น 4 คือ

1. ปฐมฉาน ฉานที่ 1 มีองค์ 5 คือ วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา
2. ทุติยฉาน ฉานที่ 2 มีองค์ 3 คือ ปิติ สุข เอกัคคตา
3. ตติยฉาน ฉานที่ 3 มีองค์ 2 คือ สุข เอกัคคตา
4. จตุตถฉาน ฉานที่ 4 มีองค์ 2 คือ อูเบกขา เอกัคคตา

ม.ม.12/102/72.

อรูปฉานหรืออารูปแบ่งออกเป็น 4 คือ

1. อากาสนัญญาตนฉาน ฉานอันกำหนดอากาสนคือช่องว่างหาที่สูกมิได้ เป็นอารมณ์
2. วิญญาตนัญญาตนฉาน ฉานอันกำหนดวิญญาตนหาที่สูกมิได้ เป็นอารมณ์
3. อากิญจัญญาตนฉาน ฉานอันกำหนดภาวะที่ไม่มีอะไร เป็นอารมณ์
4. เนวสัณญานาสัณญายตนฉาน ฉานอันกำหนดภาวะที่มีสัณญาก็ไม่ใช่ไม่มีก็ไม่ใช่

ถารวมเอา รูปฉานและอรูปฉานเข้าด้วยกันก็จะได้เป็น ฉาน 8

ที.ปา.11/235/235, ส.สพ.18/519/326.

คัมภีร์อรรถกถา จักฉานเป็น 2 คือ

1. อารัมมัญชิตฉาน การเพ่งอารมณ์ใดแก่สมาบัติ 8 ใดแก่ รูปฉาน 4 และอรูปฉาน 4
2. ลักขณัญชิตฉาน การเพ่งลักษณะใดแก่ วัชสสนา มรรค และผล

องฺ อ.(มโนรถที่ปณี) 1/536, ปภิส.อ.(สัตถธรรมปกาสินี)221

สงฺคณี.อ.(อภิสสาลินี)273.

อภิธรรมัตถสังคหะ กล่าวถึงรูปาวจรกุศลจิต 5 ดวงซึ่งต่อมาภายหลังเรียกว่า ฉาน 5 คือ

1. ปฐมฉานกุศลจิตที่ประกอบด้วย วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา
2. ทุติยฉานกุศลจิต จิตที่ประกอบด้วยวิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา
3. ตติยฉานกุศลจิต จิตที่ประกอบด้วย ปิติ สุข เอกัคคตา

- 4. จตุตถฌานกุศลจิต จิตที่ประกอบด้วย สุข เอกัคคตา
- 5. ปัญจฌานกุศลจิต จิตที่ประกอบด้วย อุเบกขา เอกัคคตา

สงคท.1-6.

ฌาน คือการหยั่งรู้หรือปรีชาหยั่งรู้ ในที่สมาธิกายเม้งออก เป็นท3 คือ

- 1. อตักังสญาณ ญาณหยั่งรู้อดีต เหตุการณ์ที่ผ่านมาและสวหา เหตุปัจจัยอันก่อเนื่องกันได้
 - 2. อนาคังสญาณ ญาณหยั่งรู้อนาคต อนาคตที่จะเกิดขึ้นอีกต่อไปได้
 - 3. ปัจจุบันนังสญาณ ญาณหยั่งรู้ปัจจุบัน รู้องค์ประกอบและ เหตุปัจจัยของ เรื่องที่เป็นอยู่
- ที่.ปา.11/396/292.

ฌาน 3 อีกอย่างหนึ่งคือ

- 1. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ญาณอันทำให้สามารถระลึกชาติก่อนได้
 - 2. รุจูปปาตญาณ ญาณอันกำหนดการ เวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ได้
 - 3. อาสวักขยญาณ ญาณอันหยั่งรู้มรรณัน เป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายคือการครุสสุ
- ที่.ปา.11/228/232, 398/292. อญ.ทสก.24/102/225.

อภิญญา คือความรู้อันยิ่งยวด มี 6 อย่างคือ

- 1. อิทธิวิธี ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่างๆได้
- 2. ทิพโอสถ ญาณที่ทำให้มีทิพย์
- 3. เจโตปริยญาณ ญาณที่ทำให้กำหนดจิตใจคนอื่นได้
- 4. ปุพเพนิวาสานุสสติ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
- 5. ทิพพจักรุ ญาณที่ทำให้มีคาทิพย์
- 6. อาสวักขยญาณ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

5 อย่างแรกเป็นโลกียอภิญญา 5 อย่างหลัง เป็นโลกุตตรอภิญญา
ที่งปา.11/431/307, อญ.จกท.22/273/311.

ศีลธรรม คือธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หรือหลักของศาสนา มี 3 อย่างคือ

- 1. ปริยัตติศีลธรรม ศีลธรรมคือคำสอนอันจะคงเล่าเรียนได้แก่พุทธพจน์
- 2. ปฏิปัตติศีลธรรม ศีลธรรมคือสิ่งที่ควรปฏิบัติได้แก่ไตรสิกขา หรืออภิญญสังคิมรรค
- 3. ปฏิเวธศีลธรรม ศีลธรรมคือผลอันจะพึง เราถึงถวการปฏิบัติได้แก่มรรค ผล นิพพาน

พ.พศ.106/76.

อินทรีย์ คือสิ่งที่เป็นใหญ่ในการทำจิตของคนทำให้ธรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นไปตามคน

โดยพิสดาร มี 22 คือ

1. จักขุอินทรีย์ อินทรีย์คือจักขุประสาท
2. โสคนินทรีย์ อินทรีย์คือโสศประสาท
3. ฆานินทรีย์ อินทรีย์คือฆานประสาท
4. ชิวหินทรีย์ อินทรีย์คือชิวหาประสาท
5. กายินทรีย์ อินทรีย์คือกายประสาท
6. มนินทรีย์ อินทรีย์คือใจ
7. อิตถินทรีย์ อินทรีย์คืออิตถีกาเวระ
8. ปุริสอินทรีย์ อินทรีย์คือปุริสภาเวระ
9. ชีวิตินทรีย์ อินทรีย์คือชีวิต
10. สุขอินทรีย์ อินทรีย์คือสุข เวทนา
11. ทุกขินทรีย์ อินทรีย์คือทุกข เวทนา
12. โสมนัสสินทรีย์ อินทรีย์คือโสมนัสส เวทนา
13. โทมนัสสินทรีย์ อินทรีย์คือโทมนัสส เวทนา
14. อุเปกขินทรีย์ อินทรีย์คืออุเปกขา เวทนา
15. สัทธินทรีย์ อินทรีย์คือศรัทธา
16. วิริยอินทรีย์ อินทรีย์คือวิริยะ
17. สคินทรีย์ อินทรีย์คือสติ
18. สมာอินทรีย์ อินทรีย์คือสมาธิ
19. ปัญฺฑอินทรีย์ อินทรีย์คือปัญญา
20. อนัญญัตถัญญีสสามีนทรีย์ อินทรีย์แห่งทานปฏิบัติเพื่อโสคาปัตติมคคญาณ
21. อัญญอินทรีย์ อินทรีย์คือปัญญาอันหยั่งรุดตั้งแต่โสคาปัตติมคคญาณจนถึงอรหัตตมคคญาณ
22. อัญญาตาวินทรีย์ อินทรีย์แห่งทานธุระทั่วถึงแล้ว ไคแกอรหัตตมคคญาณ

เจกีย คือสิ่งทีกอธิน, ที่เคารพบูชา, สิ่งทีเตือนใจไหระลึกถึง, สถานที่หรือสิ่งที
เคารพบูชาอันเนื่องควพระพุทเจ้าหรือพุทศาสนา มี 4 อย่างคือ

1. ฉาตุเจกีย ไคแกเจกียบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
2. บริโลกเจกีย ไคแกเจกียกือสิ่งหรือสถานที่ทีพระพุทเจ้า เคยทรงไยสอย
อย่างแกหมายถึงคนโพธิ อย่างกว้างหมายถึงสัง เวชนียสถาน 4 แห่งตลอดจนสิ่งที
ปวงทีพระพุทองค์เคยทรงไยสอย เช่น บาตร จีวร เป็นต้น
3. ธรรมเจกีย ไคแกเจกียบรรจุพระธรรม เช่น บรรจุใบลานทีจารึกพระพุทพจน
4. อุตเทสิกเจกีย ไคแกเจกียทีสร้างอุทิศพระพุทเจ้า ไคแกพระพุทรูป

พ.พศ. 183.1/126

บุญ คือความดีงามทีบุคคลพึงบำเพ็ญไคควยการประพฤติกามธรรม ทีตั้งแห่งการทำบุญ
เรียกวบุญกิริยาวัตุ โดยพิสการมี 10 อย่างคือ

1. ทานมัย ทำบุญควยการให้ปันสิ่งของ
2. สีลมัย ทำบุญควยการรักษาศีลหรือประพฤติดังาม
3. ภาวนามัย ทำบุญควยการ เจริญภาวนาคือฝึกอบรมจิตใจ
4. อปจายนมัย ทำบุญควยการประพฤติก่อนนอม
5. เวชยาวิจจมัย ทำบุญควยการชวชวชววยรับไย
6. ปัตติทานมัย ทำบุญควยการ เเจลยส่วนแห่งความดีไหผู้อื่น
7. ปัตตานโมทนามัย ทำบุญควยการยินดีไคความดีของผู้อื่น
8. ฌมัสถสนมัย ทำบุญควยการฟังธรรมศึกษาหาความรู
9. ฌมเทศนามัย ทำบุญควยการ สังกสอนธรรมไคความรู
10. ติฏฐชุกรม ทำบุญควยการ ทำความเห็นไคทรงคือ เป็นสัมมาทริ

ที.อ. 3/246, สงคท. 29.

อนึ่งในไตรภูมิพระร่วงจำแนกบุญออกเป็น 17,280 อย่าง โดยการคว
ณวนจากกรรมทีเกี่ยวข้องกกับการทำบุญ คือ

มหากุศลจิต 8 กว ไคแก

1. จิตทีลิดทำบุญเอง โดยมีไคชักชวน มีความยินดี ประกอบควบุญญารุกบาปบุญ
2. ,, ,, ไคการชักชวน ,, ,, ,,
3. ,, ,, ไคผู้มีไคชักชวน ,, ,, ,, ไม่ประกอบควบุญญารุกบาปบุญ

- 5. จิตที่คิดทำบุญเอง โดยมีโคชักชวน มีความรู้สึกเฉยๆ ประกอบด้วยปัญญาญาณบุญ
- 6. ,, โดยการชักชวน ,, ,,
- 7. ,, โดยมีโคชักชวน ,, ไม่ประกอบด้วยปัญญาญาณบุญ
- 8. ,, โดยการชักชวน ,, ,,

มหากุศลจิต 8 กวณิยอมมันตาลให้เกิดกิริยาอาการทำบุญ คือบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ การทำบุญตามแนวกิริยาวัตถุทั้ง 10 นั้นประกอบด้วยการมณ 6 คือ สัทธารมณ สัททวารมณ คันธารมณ รสารมณ โภจณารมณ และอิมมารมณ อารมณในการทำบุญทั้ง 6 อย่างนั้นต้องมีอริบถ 4 อย่าง คือ อหิบาท 4 เป็นเครื่องสนับสนุน และการทำบุญนั้นต้องอาศัยทวารทั้ง 3 คือ กาย วาจา ใจ บุญที่ทำนั้นจักเป็น 3 ชั้นคือ หินบุญ มัชฌิมบุญ และปณีตบุญ เมื่อนำกิริยาที่เนื่องด้วยบุญทั้งหมดนี้มาคำนวณจะไดดังนี้

มหากุศลจิต	8	
บุญกิริยาวัตถุ	10	x
เป็นบุญ	= 80	
อารมณบุญ	6	*
เป็นบุญ	= 480	
อริบถี่บุญ	4	x
เป็นบุญ	= 1,920	
ทวาร	3	x
เป็นบุญ	= 5,760	*
หินตักะ	3	
เป็นบุญ	= 17,280	

ฉะนั้นบุญจึง เป็น 17,280 ดังแสดงมา¹

๑ ลีไท, พระยา, ไตรภูมิพระร่วง (กรุงเทพฯ, ศิลปากร, 2504) หน้า 184-187.

ช่างเอราวัณ

ช่างเอราวัณ เป็นช่างที่เนรมิตขึ้นโดยเทพบุตรองค์หนึ่ง เพื่อให้ท้าวสีกกะ และ
เทพธิดาอีก 32 องค์ขึ้นทรงในคราวประพาสสวน ไตรภูมิพระร่วงพรรณนาไว้ดังนี้

ช่างเอราวัณมีเศียร 33 เศียรคตหนึ่งๆมี 7 งาๆคตหนึ่งๆยาว 400,000 วา
แต่ละงามีสร้อยงาอยู่ 7 สร้อย แต่ละสร้อยมีกอบัวอยู่ 7 กอ แต่ละกอมมีดอกบัวอยู่ 7 ดอก
แต่ละดอกมีกลีบบัวอยู่ 7 กลีบ แต่ละกลีบมีนางฟ้าฟอนร่าอยู่ 7 องค์ แต่ละองค์มีบริวาร
อยู่ 7 องค์

เมื่อรวมแล้วจะมีจำนวนแต่ละอย่างดังนี้

เศียรทั้งหมด 33 เศียร

ใน 33 เศียรมีงา $33 \times 7 = 231$ งา

ใน 231 งามีสร้อย $231 \times 7 = 1,617$ สร้อย

ใน 1,617 สร้อยมีกอบัว $1,617 \times 7 = 11,319$ กอ

ใน 11,319 กอมีดอกบัว $11,319 \times 7 = 79,223$ ดอก

ใน 79,223 ดอกมีกลีบบัว $79,223 \times 7 = 554,613$ กลีบ

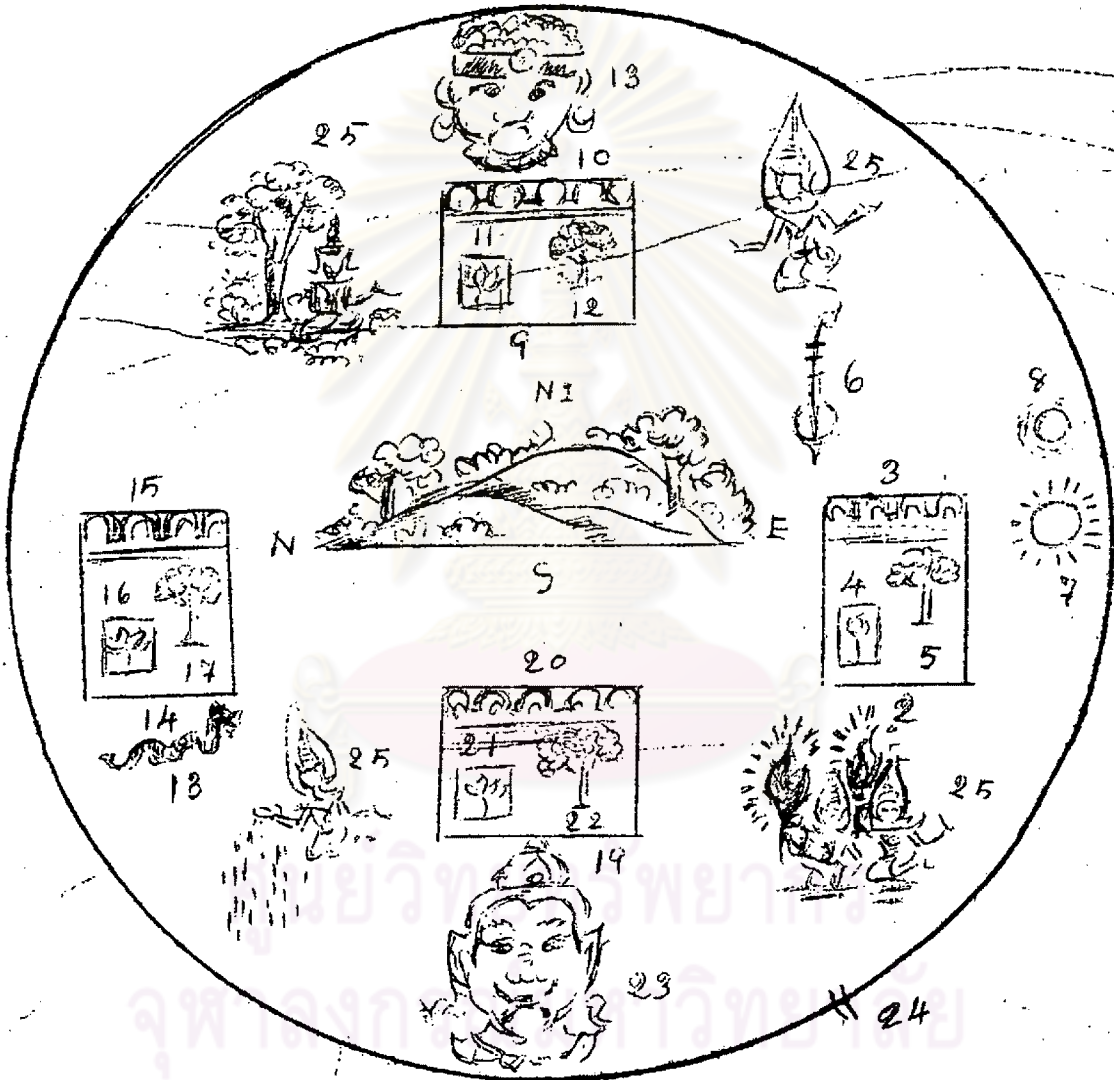
ใน 554,613 กลีบมีนางฟ้า $554,613 \times 7 = 882,417$ องค์

ใน 882,417 องค์มีบริวาร $882,417 \times 7 = 27,176,919$ องค์

ทั้งหมดนี้อยู่ภายในช่างเอราวัณ นอกจากนี้ยังมีที่ว่างสำหรับนางระบำ
และฉันทาอีก เป็นเนื้อที่ 50 โยชน์

คู ลีไท, พระยา, ไตรภูมิพระร่วง (กรุงเทพฯ, ศิลปามรรณาการ, 2504) หน้า 214-215.

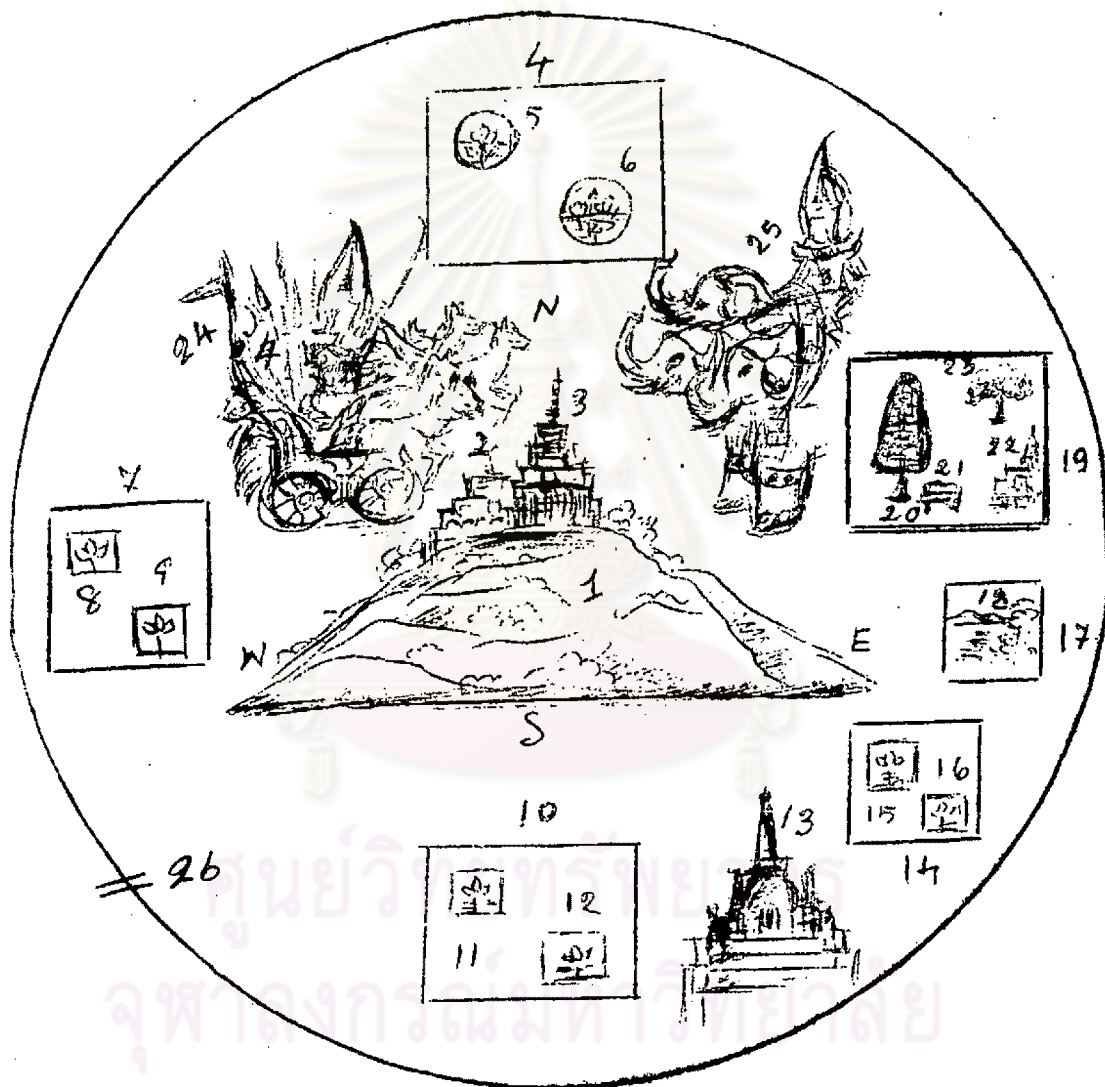
การพรรณนาที่คง อาณาเขต เขต และนิพยสมบัติในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
ในไตรภูมิพระร่วงละเอียดพิสดารมาก พอสรุปทำนองแสดงได้ดังนี้

กู ลีไท, พระบาท, ไตรภูมิพระร่วง (กรุงเทพฯ, ศิลปাবรรณาคาร, 2504) หน้า 203-206.

1. ศูนย์กลางสุวรรณภูมิจากมหาวิทยาลัย อยุบุนเทือกเขาบุคนธรซึ่งล้อมรอบเขาสิเนรุ มีความสูง สวาทษา และสวนที่จมลงไปใต้น้ำเท่ากันคือ 42,000 โยชน์ มีปริมาตรโดยรอบ 1,008,000 โยชน์
2. เมืองของท้าวขจร กว้าง 500 โยชน์
3. กำแพงล้อมรอบเมือง สูง 1 โยชน์
4. สระอมล 5 ชนิด
5. คนไม่ทัพซึ่งมีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับคนปาริฉัตรในสุวรรณภูมิควดิ่งส์
6. เทพคนธรรพทั้งหมดอยู่ที่นี้
7. สุริยเทพ
8. จันทรเทพ
9. เมืองของท้าวเวสวัต กว้าง 500 โยชน์
10. กำแพงล้อมรอบเมือง สูง 1 โยชน์
11. สระอมลทิพย์ 5 ชนิด
12. คนไม่ทัพ
13. ยักษ์ทั้งหมดอยู่ที่นี้
14. เมืองของท้าววิบุษย์ กว้าง 500 โยชน์
15. กำแพงล้อมรอบเมือง สูง 1 โยชน์
16. สระอมลทิพย์ 5 ชนิด
17. คนไม่ทัพ
18. นาคทั้งหมดอยู่ที่นี้
19. เมืองของท้าววิรุเทก กว้าง 500 โยชน์
20. กำแพงล้อมรอบเมือง สูง 1 โยชน์
21. สระอมลทิพย์ 5 ชนิด
22. คนไม่ทัพ
23. กุมภัณฑ์ทั้งหมดอยู่ที่นี้
24. เขากำแพงจักรวาลล้อมรอบ
25. เทพบริวารอื่นๆของท้าวมหาธาตัง 4 เช่นรุกช เทวกา เป็นต้น

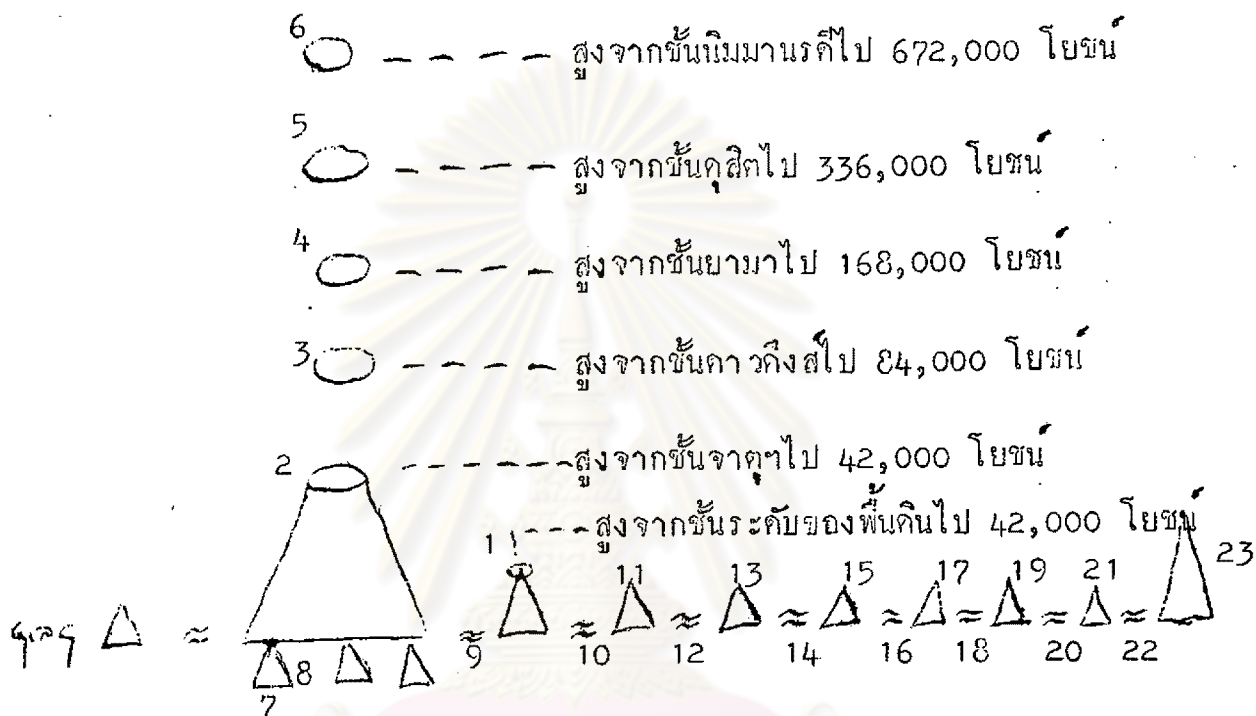
การพรรณนา ที่ตั้ง อาณาเขต ทิวเขา และทิพยสมบัติในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ในไตรภูมิพระร่วงละเอียดพิสดารมาก หอสมุดทำดั่งแสดงได้ดังนี้

กู ลีโท, พระยา, ไตรภูมิพระร่วง (กรุงเทพฯ, ศิลปบรรณาการ, 2504) หน้า 207-210.

1. เขาสิเนรุซึ่งมีความสูง ความหนา ความกว้าง และส่วนที่จมลงน้ำอย่างละ 84,000 โยชน์
2. สุตภัณฑ์เทพนคร กว้างใหญ่ 10,000 โยชน์
3. ปราสาทเวรยันต์ สูง 1,000 โยชน์
4. สวนมิสกวัน กว้าง 500 โยชน์
5. สระโบกขรณีชื่อธรรมมา
6. สระโบกขรณีชื่อสุวรรณมา
7. สวนจิตรลดาวัน กว้าง 500 โยชน์
8. สระโบกขรณีชื่อวิจิตรรา
9. สระโบกขรณีชื่อจุฬวิจิตรรา
10. สวนमारुสกวัน หรือ ปารุสกวัน กว้าง 700 โยชน์
11. สระโบกขรณีชื่อภัทรา
12. สระโบกขรณีชื่อสุภัทรา
13. พระ เกศชาตุจุมพณี
14. สวนนันทวัน กว้าง 1,000 โยชน์
15. สระโบกขรณีชื่อมทานันทา
16. สระโบกขรณีชื่อจวนันทา
17. สวนมหาวัน กว้าง 700 โยชน์
18. วิมานเล็กๆในสวนมหาวัน 1,000 แห่ง
19. สวนบุณฑริกวันซึ่งมีความกว้างยิ่งนัก
20. คนปาริฉัตรกะ(ปาริชาติ)รอบๆพุ่มกว้าง 200,004 วา สูง 800,000 วา รอบๆคน 100,002 วา 100 ปี(มนุษย์)จึงจะออกดอก 1 ครั้ง
21. แตนบัณฑุกัมพล โดยรี 400,008 วา กว้าง 40,000 วา หนา 100,002 วา
22. เทวสภาชื่อสุวรรณมา สูง 500 โยชน์ กว้างยาวอย่างละ 300 โยชน์
23. คนอสาพดี 1,000 ปี(มนุษย์)จึงจะออกดอก 1 ครั้ง มีดอกสวยและกลิ่นหอมมาก
24. รถทรง ชื่อเวรยันต์ขนาดกว้างและรี 8,000 วา เทียมมาอาชาไนยข้างละ 1,000 ตัว
25. ช่างทรง ชื่อ อเอราวัณ
26. เขากำแพงจักร วาลล้อมรอบ

เขากำแพงจักรวาล เขาสิเนรุ เขาขุคนธร เขาสัตตบริภัณฑ์ ฉกามาจรสวรรค์ และแม่น้ำพันนครตามที่ท่านพรรณนาไว้ในไตรภูมิพระร่วง พอสรุปทำผังแสดงไต่ดังนี้

1. ยอดเขาขุคนธร ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นจาตุมหาวราชิกา
2. ยอดเขาสิเนรุหรือสุเมรุ ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นคาวกิงส์เป็นเขาที่ตั้งอยู่บนยอดเขาตรีภูกว ทวีปใหญ่ 4 ทวีปตั้งอยู่ในทิศทั้ง 4 ของเขานี้คือ
 - ทิศตะวันออก ปุพพิเทททวีป พื้นสีเขียวและเต็มไปด้วยเงิน
 - ทิศตะวันตก อมรโคยานทวีป เต็มไปด้วยแก้วผลึก
 - ทิศเหนือ อุครกุรวทวีป เต็มไปด้วยทอง
 - ทิศใต้ ชมพูทวีป เต็มไปด้วยแก้วอินทิล
3. สวรรค์ชั้นยามา
4. สวรรค์ชั้นकुสิต
5. สวรรค์ชั้นนิมมานรดี
6. สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี
7. เขาตรีภูกวหรือเสา 3 ยอด เป็นเขาที่รองรับเขาสิเนรุไว้

8. ช่องว่างระหว่างเขตรีกูฏ ๗ ที่นี้เป็นพิภพอสุร มีเนื้อที่ 10,000 โยชน์
9. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 1 กว้างลึก 84,000 โยชน์
10. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 2 กว้างลึก 42,000 โยชน์
11. เขาอิสินทร สูง 21,000 โยชน์ ส่วนหน้าและส่วนที่จมลงในน้ำ 1,386,000 โยชน์
12. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 3 กว้างลึก 21,000 โยชน์
13. เขากรวิก มีส่วนสูง หน้า และที่จมลงไปใต้น้ำอย่างละ 10,500 โยชน์
14. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 4 กว้างลึก 10,500 โยชน์
15. เขาสุทัศน์ มีส่วนสูง หน้า และที่จมลงไปใต้น้ำอย่างละ 5,250 โยชน์
16. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 5 กว้างลึก 5250 โยชน์
17. เขาเนมินทร มีส่วนสูง หน้า และส่วนที่จมลงไปใต้น้ำอย่างละ 2,625 โยชน์
18. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 6 กว้างลึก 2,625 โยชน์
19. เขาวิเนตกะ มีส่วนสูง หน้า และที่จมลงไปใต้น้ำอย่างละ 1,312 โยชน์กับ 4,000 วา
20. แม่น้ำสีทันดร สายที่ 7 กว้างลึก 1,312 โยชน์กับอีก 4,000 วา
21. เขาอิสสรกรรม มีส่วนสูง หน้า และที่จมลงในน้ำอย่างละ 656 โยชน์กับ 2,000 วา
22. แม่น้ำและมหาสมุทรใหญ่ เล็กตลอดจนเกาะต่างๆ 2,000 เกาะ
23. เขากำแพงจักรวาล มีส่วนสูง หน้า และที่จมลงไปใต้น้ำอย่างละ 82,000 โยชน์
อยู่ห่างจากเขาอิสสรกรรมซึ่ง เป็น เขามรวิชัยที่สุดสุดท้าย 30 โยชน์กับ 6,000 วา
เป็นภูเขาที่ถือวา เป็นกำแพงล้อมรอบน้ำและจักรวาลนี้

กู ลีไท, พระยา, ไตรภูมิพระร่วง, (กรุงเทพฯ, ศิลปามรรณาการ, 2504) หน้า 262-265.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปข้อที่น่าสนใจในสวรรค์ 6 ชั้น

ชั้น	ที่ตั้ง	ความสูง หน่วย เป็นโยชน์	อายุ		กามารมณ์
			ปีทิพย์	ปีมนุษย์	
จาตุรา	ยอดเขาบุคคาช	42,000 จากพื้นดิน	500	9	เสพเมถุนธรรม เช่นเดียวกับมนุษย์
ทวารกิงส์	ยอดเขาสีเนรุ	42,000 จากชั้นจาตุรา	1,000	36	เหมือนกับชั้นจาตุรา
ยามา	ในอากาศ	84,000 จากทวารกิงส์	2,000	144	เพียงแต่สวมกอด และจูมพิศกัน
กุสิต	ในอากาศ	168,000 จากชั้นยามา	4,000	576	เพียงแต่สัมผัสมือกัน
นิมมา	ในอากาศ	336,000 จากชั้นกุสิต	8,000	2,304	เพียงแต่สบตาและยิ้ม
ปรนิมา	ในอากาศ	672,000 จากชั้นนิมมา	16,000	9,216	จ้องมองกัน

ดู ลีโท, พระยา, ไตรภูมิพระร่วง, (กรุงเทพฯ, ศิลปากร, 2504), หน้า 203-231.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปขอที่นาสนใจเกี่ยวกับพรหม

ประเภทและชั้น	ความสูง (เป็นโยชน์)	คุณสมบัติ	อายุ (ชั้นที่ 1 และ 2 หน่วย เป็นอสงไขยกัลป์ นอกนั้น เป็นมหากัลป์)
<u>รูปพรหม</u>			
1. พรหมปาริฉัตตา	จากปรนิมา 5,508,000	ปฐมฌานชั้นปริตตารมณ	$\frac{1}{3}$
2. พรหมบุโรหิตา	,,	,, ชั้นมัชฌิมารมณ	$\frac{1}{2}$
3. มหาพรหมา	,,	,, ชั้นปดีตารมณ	1
4. ปริตตภา	จากปฐมฌานภูมิ 5,508,000	ทุติยฌานชั้นปริตตารมณ	2
5. อัปมาณาภา	,,	,, ชั้นมัชฌิมารมณ	4
6. อาภัสรา	,,	,, ชั้นปดีตารมณ	8
7. ปริตตสุภา	จากทุติยฌานภูมิ 5,508,000	ตติยฌานชั้นปริตตารมณ	16
8. อัปมาณสุภา	,,	,, ชั้นมัชฌิมารมณ	32
9. สุภกิมหา	,,	,, ชั้นปดีตารมณ	64
10. อสัณฺฑีสีกัว	จาก ตติยฌานภูมิ 5,508,000	จตุตถฌานกับ สัณฺฑยา วิราคะภาวนา 500	
11. เวหิปผลา	,,	จตุตถฌานอันประณีต	500
12. อวิห	จาก เวหิปผลา 5,508,000	อนาคามีและ สัตถินทรีย์	1,000
13. อคัปปา	จากอวิหา 5,508,000	อนาคามีและ วิริยินทรีย์	2,000
14. สุตัสสา	จากอคัปปา 5,508,000	อนาคามีและ สคินทรีย์	4,000
15. สุตัสสี	จากสุตัสสา 5,508,000	อนาคามีและสมาธิในทรีย์	8,000
16. อกนิฏฐา	จากสุตัสสี 5,508,000	อนาคามีและปัญญินทรีย์	16,000
<u>อรุปรหม</u>			
1. อากาสาณูจายกณะ	จากอกนิฏฐา 5,508,000	อากาสาณูจายกณณาน	29,000
2. วิญญานูจายกณะ	จากอากาสา 5,508,000	วิญญานูจายกณณาน	40,000
3. อากิญจัญญายกณะ	จากวิญญา 5,508,000	อากิญจัญญายกณณาน	80,000
4. เนวสัณฺฎานาสัณฺฎายกณะ	จากอากิญญา 5,508,000	เนวสัณฺฎานาสัณฺฎายกณณาน	84,000

เรื่องเกี่ยวกับเทพตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับหลวง (ชุด 45 เล่ม)

1. วินย. 1/1/1. พระพุทธรูปทรงท่าโลกนี้ เทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้ง
2. วินย. 1/18/28. พระสุทินกถกรรมช้วน เป็นที่โจษจันไปถึง เทวโลกและพรหมโลก
3. วนย. 1/176/339. เทวปุศตมารมาอยู่ในภิกขุประพาศิณิกตติยปารราชิก
4. วินย. 2/161/420. รุกขเทวภาคิกจะประพนทรายภิกขุ แตรงังบัวได้
5. วินย. 4/6/9. ทวามหาราชตววยบาตรท่าควยภิกขาแคะพระพุทธรูปองค์ที่ตนราชาชยณะ
6. วินย. 4/8/11. ทวสัทัมบดีพรหมอาราธนาธรรม
7. วินย. 4/16-17/21-22. ชื่อสวรรค์ทั้ง 6 ชั้นและทวสัทัมบดี
8. วินย. 5/44/50. มีพุทธานุภาคในภิกขุณัสนมคองโคทุกเวลา
9. วินย. 5/154/195. ครัสสมนางวิสาชววา เป็นสตรีมีศีลบำเพ็ญทานยอมไปสู่อสวรรค์
10. วินย. 7/379/154. ครัสแคะชางนาฬาคีรีว เจาจะโคไปสู่อสุคติ
11. วินย. 7/401/165. ครัสวาทพระเทวทัตจะตกนรกโครับทุกข์ตลอดกาล
12. ที. ส. 9/49/38. กามาจรสวรรค์
13. ที. ส. 9/141/94, 195/149. เทวโลกและพรหมโลก
14. ที. ส. 9/343/370. สวรรคชั้นจาตุมหาราชิกา กวคังสูและกุสิค
15. ที. ม. 10/44/36. พรหมอาราธนาพระวิปัสสิพุทธร เจาให้ทรงแสะกงธรรม
16. ที. ม. 10/99/113. พุทธรูปทรงเคบสนทนากับบริษัททั้ง 8 คื่อ ชัตติยบริษัท
พรหมณบริษัท คฤหคี่บริษัท สมณบริษัท จาตุมหาราชิกา-
บริษัท กวคังสูบริษัท มารบริษัท และพรหมบริษัท
17. ที. ม. 10/192/198. ปรีวิคคของทวเวสวัณ
18. ที. ม. 10/193-196/199 เรื่องสนังกุมารพรหมและเทพคณธรรมพื่อปัญจสิชะ
19. ที. ม. 10/235-272/237-267. การชุมนุมของ เทวคาและพรหม ทวสัทัมบดีทูลถาม
ปัญหาต่างกับพระพุทธรูป
20. ที. ปา. 11/208/175. ทวเวสวัณเขาเผาพระพุทธรูป
21. ที. ปา. 11/211-212/176-179. ทววิรุททก ทววิรุปักขและทวภูเวร เขาเผา
22. ม. ม. 12/168/116. ชมนุมบริษัทของทวามหาราชทั้ง 4 และเทพชวกวคังสู
23. ม. ม. 12/486/430. ผู้ที่บำเพ็ญความดีเมื่อตายแล้วยอมไปสู่อสวรรค์
24. ม. ม. 12/516/459-460. อารามเทวคา วนเทวคา รุกขเทวคา

- 25.ม.ม. 13/384/303. พระอุทายีเถระ เข้าจตุตถฌานแล้วไปคุยกับ เทวคา
- 26.ม.ม. 13/700-707/520-529. ผู้โง่บุพเพนิวาสานุสติญาณยอมเห็นสัตว์ในอบายและสวรรค์
- 27.ม.ม. 13/99/63-65. ท้าวเวสวัณอุโมทน่านันทมารคาที่สวมนต์ตอนใกล้กรุง
- 28.ม.อ. 14/318-331/192-199. ผู้มีศรัทธา ลีล สุคะ จากะ ปัญญา ยอมเขาถึงความ เป็นเทพในสวรรค์และพรหมโลก (ไม่ปรากฏชื่ออสังขยีสัตว์)
- 29.ม.อ. 14/437/254. พระอนุรุธกล่าวกับพระกัจจายนะ วาทานเคยสนทนากับ เทวคา
- 30.ม.อ. 14/504-525/295. พระพุทธองค์ตรัสยืนยันว่า เราบอกเรื่อง เทพและพรหมซึ่ง เราดูเอง เห็นเอง ให้ทานทั้งหลายฟัง
- 31.ม.อ. 14/604/333. ผู้บรรลุเจโตสมาธิยอมเห็นบุคคลที่ทำบาปหรืออยู่ไปสู่อบายหรือ สวรรคควายคาทิพย์
- 32.ส.ส. 15/313-321/94-100. เทพที่ เคย เป็นสาวกของ เกียรติย เช้า เฝ้าพระพุทธองค์
- 33.ส.ส. 15/555-๑๓๑/192-๑๓๑. เทวคาสังยุตต์ เทวปุศกสังยุตต์ และมารสังยุตต์
รวม 50 สูตร
- 34.ส.สพ. 18/583-584/332-333. อาราม-รุกข-วน-โอสถี-คิณ-วนัปปติ เทวคา เข้าม่า บอกรัตนคฤหบดีซึ่งป่วยหนักให้อธิษฐาน เพื่อไป เกิด เป็นพระ เจ้า จักรพรรดิ แต่จัตกรกฤหบดีกล่าวว่าสิ่งนั้นก็ไม่มี
- 35.อ.ก. 20/499/189. ผู้โง่บุพเพนิวาสานุสติญาณยอมมอง เห็นสวรรค์และอบาย
- 36.อ.จ. 21/15/17. ในหม้อสุร รานู เป็นผู้มีร่างใหญ่ที่สุดในหมู่มนุษย์โลกคาม พระเจ้า มันทาคูยิ่งใหญ่ที่สุดในหมู่มนุษย์อิทธิพล มาร เป็นผู้มียิ่งใหญ่ที่สุด ส่วน ตถาคต เป็นเลิศทั้งในมนุษย์โลก เทวโลก มารโลกและพรหมโลก
- 37.อ.จ. 21/60/75. ผู้ถวายปัจจัย 4 ยอมไปสู่อสวรรค์
- 38.อ.จ. 21/52-53/67-70. ตรัสสอน เรื่อง เทพและอสูรในทางธรรม
- 39.อ.จ. 21/77/93. ตรัสเรื่องจกอินทโยคคือสิ่งที่สามัญชนในไตรภพนำมาคิด 4 อย่าง
- 40.อ.จ. 21/118/142. สังเขวนียสถาน 4 แห่ง
- 41.อ.จ. 21/155/167. อสงไขยกลับ 4 อย่าง
- 42.อ.จ. 21/123/149-150. อายุของพรหม
- 43.อ.น. 23/161/80. เทวการบอสูร
- 44.อ.ท. 24/89/170-172. อายุของสัตว์นรก

- 45.ช.อ. 25/112/127. ครัสเทศนาธรรมสำหรับผู้มีปัญญา เพียงใด เข้าถึงสวรรค์
- 46.ช.อ. 25/213/221. ภัคฺขุประพตฺติพรหมจรรย เพื่อการละ มีโซ เพื่อหลอกลวง เพื่อประจบ เพื่อสักการะ หรือเพื่อชื่อเสียงแต่อย่างใด
- 47.ช.อ. 25/261/267-268. มุพฺพนมิต 5 ประการ เกิดขึ้นแก่เทวดา ก่อนที่จะจุติ
- 48.ช.ส. 25/352/441. ผู้รักษาศีล 5 เป็นสัมมาทิฐิ ย่อมไปเกิดในสวรรค์
- 49.ช.ส. 25/353/442. ผู้ไม่ผูกเพ็ญ สดเสียด ต่ำหยาม เพอเจ้อ ไม่โลภ ไม่คณอง ย่อมไปเกิดในสวรรค์
- 50.ช.บ. 31/171/83. ภูมิ 4 คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ และโลกุตระภูมิ
- 51.ช.จ. 30/120/45. เทวาทตามความเมื่อสมัยพุทธกาล

เรื่องเกี่ยวกับ เทพตามที่มีผู้วิจยนำมากล่าวไว้ เป็น เพียงส่วนหนึ่ง เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีอยู่อีกมาก แต่เป็นที่น่าสัง เกตว่า เรื่องสวรรค์ เทวดาและพรหมตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของไทยเรา (ฉบับหลวง) นี้ไม่มีรายละเอียดพิสดารมากนัก เทวดาและพรหมที่เขาเกี่ยวข้องกับเกือบทั้งหมดก็ เขามา เพื่อฟังพระธรรม เทศนา สนทนาธรรม หรือทูลถามปัญหา และช่วยเหลือในการบำเพ็ญกุศลเพื่อความดีเท่านั้น ส่วนเทพที่เป็นมารก็ลงมาในรูปของการชักชวนและเป็นอุปสรรคในการบำเพ็ญความดีอยู่ตลอดไป

ส่วนในคัมภีร์รุ่นหลังๆ เช่น อรรถกถา ฎีก เป็นคณางอธิบายและพรรณนารายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับ เทวดา สวรรค์และพรหมไว้มาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องพระอภัย เถาะ

ทิศตะวันตกของกรุงลังกามีวิหารชื่อ ปุณณาวาส อ่ามาตย์คนหนึ่งชื่อว่า เถาะอยู่ในหมู่บ้านเถาะใกล้วิหารนั้น เขาเป็นใหญ่ในหมู่บ้าน ครั้งหนึ่งเขาเดินเที่ยวเล่นในหมู่บ้านพอกลับมามีความหิวกระหายจึงเรียกคนรับใช้มาบอกว่า เราจะรับประทานอาหารกลางวัน ครั้นคนรับใช้คักข้าวแล้วมีสุนัขโซ่ตัวหนึ่งถกความหิวบีบคั้น ตัวสุนัขเห็นข้าวแล้วคิดว่า เออเนี่ย เราน่าจะไคข้าวสักหน่อยจากทานูญนี้ตั้งนี้แล้วจึงเดินเข้าไปใกล้ๆ คนรับใช้คนหนึ่งมองดูอ่ามาตย์แล้วคิดว่าจะไล่สุนัขจึงถือท่อนไม้ใหญ่วิ่งเข้ามา อ่ามาตย์เห็นสุนัขเกิดความสงสารจึงห้ามว่า อย่าตีมันเลยพอกุณ แล้วปั้นข้าวก้อนใหญ่ผสมกับของมีรสอร่อยต่างๆให้ สุนัขเริ่มกินข้าว อ่ามาตย์เห็นเช่นนั้นก็เกิดความเลื่อมใสในทานที่คนให้ คอยบุญกรรมเพียงเท่านี้ เขาจติจากอักษภาพนั้นแล้วกลับมาเกิดในเรือนแห่งตระกูลมั่งคั่งในหมู่บ้านนั้นอีก เมื่อเจริญวัยแล้วได้มีภรรยาครั้นต่อมาได้ไปสู่วิหารปุณณาวาสบวชในสำนักของภิกษุทั้งหลาย เล่าเรียนพระสัทธรรมคือปริยัติ มีชื่อปรากฏว่า พระมหาดภัย เถาะ สมจริงกับคำที่ว่า

เมื่อจติเลื่อมใส ทานแม่ให้แก้ตัวก็บริจาคจนยอมมีผลมาก คนใดในโลกนี้ทำศรัทธาให้ เป็นเบื้องต้นแล้วให้ทานแก้บริจาคจนแมจนถึงขั้นนมค ผลทานของคนนั้นยอมให้ความสุขที่เป็นของ เทวดาและมนุษย์และนิพพานในที่สุด เขายอมไครับทั้งสามอย่าง

ในกาลต่อมาเมื่อโจรภัยชื่อพรหมเตาติยะในลังกา ครั้งนั้นฝนไม่ตกก็ตลอดเวลา 12 ปีจึงเกิดทุพภิกขภัยขึ้นอีก คนทั้งหลายที่อยู่ใกล้วิหารไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้จึงพากันไปหาพระเถระนมัสการว่า ทานูญเจริญ ภัยคือความหิวเกิดขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลายไม่อาจเป็นอยู่คอยอาการอย่างนี้ ขอเนรมิตพระผู้เป็นเจ้าไปควยกันเถิด แต่พระเถระบอกว่า อาตมาบริหารนับถือพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและตนโพธิ์เหมือน เมื่อพระองค์ทรงดำรงอยู่เป็นนิตย์ อาตมาไม่อาจจะไปไค ขออยู่ที่นี้แหละจะเผ่าพิทักษ์รักษาสิ่งเหล่านี้ไว้จนสุดลมปราณ ทานทั้งหลายอย่าพยายามให้อาตมาไปเลย คนทั้งหลายไคฟังแล้วก็หนีไปๆ ครั้นแล้วพระเถระก็ไม่มีอาหาร วันที่หนึ่งผ่านไปควยวัชรปฏิบัติ วันที่สองและสามทานอาศัยงานที่ควรทำ เช่นกวาดลานเจดีย์และลานตนโพธิ์เสร็จแล้วมาอยู่ในหอเจริญกรรมฐาน ครั้งนั้นควยอำนาจคุณของพระเถระ เทพบุตรที่สิงอยู่ที่ตนกุมมาที่อยู่สุกหอไคแลดูพระเถระผู้มีร่างกายเหี่ยวแห้งลง จึงไคเรียกภรรยาของตนมาแล้วกล่าว่า พระเถระทำสัตตยาไคว่า

จะไม่ละทิ้ง เจดีย์และคนโพธิ์ไปทีอื่น เมื่อ เกิดเหตุภิกษุภัยท่านก็ไม่ยอมไปแม่จะคงยอม
 อุดอาหาร เสด็จกระทำวัตรปฏิบัติเพราะที่ภิกษุจารย์แห่งอื่นไม่มีอีกแล้ว ถ้าปล่อยให้
 ท่านมรณภาพไปก็จะเป็นการสมควร วันนี้เธอจะถวายอาหารท่านโคใหม่ นางศบ
 วาชาแถสามีท่านพูดว่าจะถวายอาหารแก่พระเถระ ท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่า เมื่อครั้ง
 กอพระเถระทำบุญกรรมอะไรไว้

เทพบุตรจึงกล่าวว่า ในฉคภาพที่สองพระเถระรูปนี้มีชื่อว่า เทวะ ครั้งนั้นเมื่อเขา
 จัดอาหารมาเพื่อบริโภค เทวะเห็นเห็นสุนัขซึ่งสะกุงกัวมีก ความลำบาก เขาได้ปั้นข้าว
 ก้อนใหญ่ให้สุนัขนั้นกินจนหมดความกระหาย ถวายอำนาจท่านของ เขาอันนลิตผลในฉค-
 ภาพนี้จึงมีความเจริญดี มีบั้งครที่จะคิดว่าท่านเป็นของ เล็กน้อย คุณแตกนไทรใหญ่ก็ยอม
 เกิดจากเมล็ดโค

เทพบุตรนั้นครั้งกล่าวอย่างนี้แล้วจึงแปลงตัวเป็นมนุษย์เข้าไปหาพระเถระ เมื่อ
 นมัสการแล้วจึงมาทราถวายอาหาร ติพยและพูดว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจาบุญเจริญ ข้าพเจ้า
 จะถวายภิกษาแก่ท่าน ขอให้ท่านเป็นผู้ไม่ประมาทพำเพ็ญสมณธรรมเถิด และนี่คือคน
 กุมนำอัน เป็นวิมานของข้าพเจ้า ขอให้ท่านจงไปทีนั่น เป็นนิกย ครั้นเทพบุตรอาราธนา
 อย่างนี้แล้วก็กลับไปยังวิมานของตน แต่นั้นมาพระเถระไปยังโคนต้นไม้ได้รับอาหารจาก
 เทพบุตรนั้นเสมอ อยู่มาวันหนึ่ง คนทั้งหลายก็รับความอดอยากบีบคั้นจึงถึงกิน เนื้อมนุษย์
 พากันมาถึงวิหาร เห็นพระเถระมีร่างกายอ่อนถวายอาหาร ติพยจึงปรึกษากันว่าพวกเรา
 จะฆ่าพระเถระกิน เป็นอาหารแล้วจึงทะโกนรอง เรียบพระเถระใน เวลาที่ท่านออกมา
 กวาดลาน เจดีย์และคนโพธิ์ พวกเขาถือไม้และสากเป็นกนล้อมไว้โดยรอบ นัยว่าพระ
 เถระเคยห้ามคนที่เงื่อไม่วัง เขาไปเพื่อฆ่าสุนัข เมื่อครั้งที่ เป็นอำมาตย์ในชาติก่อน และ
 ถวายบุญกรรมของพระเถระนั้นภูเขาใหญ่กลางวิหารก็แยกออกเป็นสอง ทันไคนั้นพระ
 เถระก็เข้าไปในระหว่างภูเขา คนทั้งหลายมาถึงแล้วมองดูที่นั่นที่นี้ เมื่อไม่ เห็นก็คิดว่า
 ท่านผู้นี้ เป็นพระอรหันต์จึงพากันหลีกหนีไป

ผู้ใดลงโทษตอบคฤโมค วรรคลงโทษ ผู้นั้น เป็นผูกรไว้กับโทษในภพนุยกใหญ่
 ทั้งหลาย ผู้ใดขาดความโกรธเสียใจแล้วไม่ลงโทษใคร คนและ เทวคาทั้งหลายยอมคุม
 ครองผู้นั้น

พระเถระบริโภคอาหารอันสะดวกที่เทวคาถวายแล้วเป็นปฤชณอยู่ 12 บ
 ภายหลังโคเจริญวิสัยนาจนไภยรรลุพระอรหันต์โดยเวลา 12 ปีเช่นกัน เทพบุตรปฏิบัติ
 บัณฑิตารุงพระเถระนั้นถวายอาหารติพยอย่างนี้ เป็นเวลา 24 ปี ไคยีนวาพระเถระโค

ปรีนิพพานในวิหารนั่นเอง

พระเถระนั้น เมื่อครั้ง เป็นอำมาตย์ได้ให้ชวาก่อนหนึ่งแก่สุนัขเฝ้าบ้านหนึ่ง ครั้น มาเป็นพระก็ได้อาหารทิพย์และได้นิพพานอัน เป็นความชุ่มเย็น ท่านทั้งหลายพึงให้แก ผู้ที่ควรให้ตลอดไป การให้นั้นยอม เป็นที่พึงของท่านในสังสาร วัฏและในที่สุดจักบรรลุ นิพพานได้ดังนี้แล ฯ

1. คุณ ศาสตราจารย์ ร.ค.ท. แสง มนวิตร (แปล), รสวานิณี, (กรุงเทพฯ, คุรุ-สภา, 2513) หน้า 324.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องพระเจ้านันทชาติ

ไฉนว่า นับถอยหลังจากภัทรกัลป์ที่ไป 19 กัลป์ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า วิปัสสีทรงอุบัติแสดงธรรมจักรแล้วได้รับการบูชาจากชาวโลก ทรงประทับอยู่ในนครทมิฬมถิ ครั้นนั้นมีมาณพชื่อมนธาคา เป็นช่างรูปในนครนี้ ชาวนครนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระวิปัสสีพุทธเจ้าเป็นประมุขไปท่อมหาทาน เขาคิดว่าชาวนครทำบุญกันหมดเหลือเราคนเดียววันนี้เรามีโคทำบุญเพราะความทุกข์ จึงรีบแสวงหางานรูปคนรับโคมูลค่าแล้วก็รีบไปตลาดซื้อตัวรามาศมาถอยหนึ่งแล้วตรงไปยังโรงทานซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เขายืนคิดว่าบัดนี้เราไม่มีโอกาสจะใส่บาตรภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เราจำ เป็นจะต้องไปรยตัวไปในอากาศและคิดต่อไปว่าถ้าตัวเหล่านี้ตกลงไปในบาตรของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งแม้เพียง เมล็ดเดียว นั่นก็จะเป็นประโยชน์สุขแก่เราตลอดกาลนาน เขามีจิตเลื่อมใสถึงขั้นขึ้นไปในบาตรของภิกษุทุกรูปรวมทั้งพระพุทธเจ้าด้วย เขาเห็นอัครวรรมย์มีจิตเลื่อมใสยินดีประคองอัญชลีเหนือศีรษะแล้วตั้งความปรารถนาว่า

ควยวิธิการพิเศษและความเลื่อมใสในภิกษุสงฆ์ เป็นอิสระนี้ ขอให้ข้าพเจ้าเป็นเลิศกว่ามนุษย์โลกทั้งหลายนในกำเนิดที่เกิดขึ้นมาแล้ว คราวใดที่ข้าพเจ้าค้มมือมองไปในท้องฟ้าขอให้ฝนอันสมบูรณ์ควยรัศนะ 7 ประการจงตกลงมาในคราวนั้นทุกเมื่อเถิด

แต่นั้นมา เรา เทียวไปในเทวดาและมนุษย์ เสวยทิพยสมบัติใหญ่โต ในเบื้องตนแห่งภัทรกัลป์นี้มีพระราชาทรงพระนามว่ามหาสมมุติมีพระราชโอรสทรงพระนามว่าโรชะ พระราชาโรชะมีราชโอรสทรงพระนามว่าวโรชะ พระราชาวโรชะมีราชโอรสทรงพระนามว่ากัลยาณะ พระราชากัลยาณะมีราชโอรสทรงพระนามว่าวกัลยาณะ พระราชาวกัลยาณะมีราชโอรสทรงพระนามว่าอุโปสละ พระราชอุโปสละมีราชโอรสทรงพระนามว่ามนธาคา

พระเจ้านันทชาติ เสวยราชสมบัติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ เมื่อเหยียดพระหัตถ์ซ้ายไปค้มพระหัตถ์ขวาฝนรัศนะ 7 ประการก็ตกลงมาจากอากาศเหมือนเมฆทิพยสูงถึงเขา ความอัครวรรมย์เกิดขึ้นพระองค์ทรงเล่นอย่างเด็กเล่นอยู่ 84,000 ปีและดำรงพระชนม์มายุมาอีก 1 อสงไขยปีแต่ก็ไม่อาจยังความโกรธในกามให้เต็มใจสักวันทรงแสดงความกระสัน อำนวยาตยจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระนรบดี พระองค์ทรงกระสันควยเหตุใดหรือ

พระองค์จึงทราบดีว่า คุณรพนาย เมื่อมองดูกรรมคือบุญของเราแล้วเห็นว่าราชสมบัตินี้ ไม่เพียงพอเสียแล้ว มีที่ใดหนอที่นารัชมัยกว่านี้อีก เมื่อถามมาด้วยกราบทูลว่า เทวโลก จึงทรงขับจักรรัตนะไปยัง เทวโลกชั้นจาตุมหาราชพร้อมด้วยราชบริพาร ท้าวมหา- ราชพร้อมทั้ง เทวคาทั้งหลายถือพวงมาลัยของหอมมาต้อนรับและมอบราชสมบัติให้ครอง พระองค์ เสวยราชสมบัติในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาตลอดกาลนานแต่ก็ไม่อาจยังความ ออยากให้ เต็มใจจึงตรัสหาที่อื่นที่นารัชมัยกว่า เมื่อท้าวมหาราชทูลว่า พวกข้าพเจ้า เป็นเหมือนมนุษย์ปฏิบัติบารุงคนอื่น เทวโลกชั้นดาวดึงส์นารัชมัยกว่านี้หลายร้อยเท่า คึงนั้นพระองค์จึงทรงขับจักรรัตนะไปยังดาวดึงส์สวรรค์

ท้าวสักกะณู เป็นราชามาต้อนรับแล้วทูลว่าขอให้พระองค์จงทรงอยู่ที่นี้ ครั้นแล้ว ไคแบ่งสมบัติและเทวคาออกเป็น 2 ส่วนให้พระเจ้ามันธาคา เสวยราชสมบัติกึ่งหนึ่ง แต่นั้นมาจึงมีราชาสององค์ เสวยสมบัติในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ กาลเวลาผ่านไป 36 ล้านปี ท้าวสักกะองค์นี้จุติแล้วมีท้าวสักกะองค์อื่นอีก เสวยราชสมบัติอยู่จนสิ้นอายุองค์ ละ 36 ล้านปีรวมทั้งสิ้น 36 องค์ แต่พระเจ้ามันธาคายังคงเสวยสมบัติของ เทวคา โดยทรงปกครองอย่างมนุษย์ ตลอดเวลาที่เสวยสมบัติอยู่อย่างนี้ก็ยังมีกามตั้หา เกิด ขึ้นอีกจึงทรงดำริว่า ประโยชน์อะไรที่จะครอง เสวยสมบัติเพียงกึ่งหนึ่ง เราจะต้องฆ่า ท้าวสักกะเสียแล้วเสวยสมบัติแก่ย ุ่เดียว แต่พระองค์ก็ไม่อาจฆ่าท้าวสักกะได้ นี้แลคตั้- หา เป็นเหตุแห่งความวิบัติ สมกับที่ท้าวทูลว่า

คนถูกความมักมากครอบงำคิดว่า ที่นี่ประเสริฐ ที่นี่มีความสุข จึงไปได้รับความ พอใจอะไร เลยทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ความโศกยอม เกิดเพราะตั้หา เมื่อพ้นจาก ตั้หาแล้วความโศกยอมไม่มี ภัยยอม เกิดแต่ตั้หา เมื่อพ้นจากตั้หาแล้ว ความโศกยอม ไม่มี ภัยจะมีมาแต่ที่ไหน คนตก เป็นทาสของตั้หายอมใครรับทุกขมีทุกขอันเกิดจากพระ ราชาและโจร เป็นตน ยอมใครรับทุกขมีการคั้มือเป็นตน ยอมเกิดกรอนเพราะตั้หา คนเราเอาชนะไร่นา เรือกสวนเงินทองโคมาตาสชายเพราะความโลภที่เกิดขึ้น ความ โลภนั้นผู้ผู้พึงละควยเร็วแรงทั้งหมด

ครั้นแล้วพระเจ้ามันธาคาถูกความโลภครอบงำ อายุสังขารก็เสื่อมลง ขรา ก็ประหารร่างกาย ขึ้นชื่อว่าร่างกายมนุษย์ยอมไม่แตกดับในเทวโลก คึงนั้นพระเจ้า มันธาคาจึง เคลื่อนจาก เทวโลกไปสู่อุทยานในนครพันธุมาตี คนเฝ้าสวนจึงกราบทูลให้ พระราชาทรงทราบ ว่าพระเจ้ามันธาคาเสด็จมาแล้ว พระราชาเสด็จมาจากราชตระ-

กู่จิ้งครีส์ตีให้แก่อาสนะในอุทยานนั้น พระเจ้ามีนฉาคาทรงบรรทมบนอาสนะอันดี
 เข็มนั้น ครั้นอำมาตย์กราบทูลว่า ข้าแต่พระนรบดี พวกข้าพระองค์จะกราบทูลต่อพระ
 พักตร์ของพระองค์อย่างไรหนอ พระองค์จึงตรัสว่า พวกเจ้าจงประกาศแกมหาชนคอ
 หนาเราว่า พระราชาทรงครองราชสมบัติจักรพรรดิในทวีปทั้ง 4 มีทวีปน้อย 2,000
 เป็นบริวาร และครองราชสมบัติในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาและเทวโลกโดยเวลา
 ประมาณอายุของท้าวสักกะ 36 องค์ บัดนี้พระองค์ได้สวรรคตเสียแล้ว

ด้วยเหตุนี้พระผู้ทรงพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า

" กวงจันทร กวงอาทิตย์ บอมวน เวียนทิกทั้งหลายสว่างรุ่งเรืองอยู่
 ครอบไค สัตว์ทั้งหลายอยู่อาศัยแผ่นดิน เหล่าไค พระราชามีนฉาคามีคนเหล่านั้นทั้งหมด
 เป็นทาสอยู่ครานั้น

ความอิมิในกามทั้งหลายแม่โดยฝนตกลงมา เป็นกหาปณะยอมไม่มี
 บัดจิตรูว่า กามทั้งหลายให้ความยินดีน้อย เป็นทุกข์

บัดจิตยอมไม่ไปสู่ ความยินดีในกามทั้งหลายแม่จะเป็นทิพย์ แด่ยินดีใน
 ความสิ้นไปแห่งทุกข์หา ย่อมเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า "

ชนทั้งหลายฟังพระธรรมเทศนานี้แล้วโคปรรโลิสถาปัตติผล เป็นคนแล ความ
 อยากของผู้มีคติแนบนอนอย่างสูงสุด เพื่อความศรีสรุยอมในนอนนำไปสู่อำนาจของตนทั้ง
 นี้แล ความทะยานอยากอันเป็นอคติทุกข์ก็ยังเป็นทุกข์อยู่ เราทั้งหลายผู้มีคติอันไม่แน
 นอนจะมีคำพูดว่าอย่างไร ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ขอท่านทั้งหลายจงละตัณหาอัน
 เสีย ท่านทั้งหลายรู้อย่างนี้แล้วจงลบกัมภักฎ 3 คือพระรัตนตรัย เทอญ ฯ 1

กุศาสตรจารย์

1. กุ ศาสตราจารย์ ร.ศ.ท. แสง มนวิทร (แปล), รสวาที, (กรุงเทพฯ, กุรุ-
 สภา, 2513) หน้า 54.

ประวัติผู้เขียน

นายประเพียร อุ่นดวง มีภูมิลำเนาอยู่ที่ บ้านหนองซาค หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านเหล่า อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น บรรพชาอุปสมบทและสอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค เมื่อปี พ.ศ. 2507 จากสำนักวัดชัยศรี อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิต (ก.ศบ.) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร (ศรีนครินทร์วิโรฒ) เมื่อปี พ.ศ. 2516 และเข้าศึกษาต่อในบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกวิชาภาษาตะวันออก สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต เมื่อปี พ.ศ. 2518

รับราชการเป็นครูที่ ร.ร.มหาวิธานุวัตร (ตั้งอยู่ในวัดไตรมิตรฯ) แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กทม. ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 จนกระทั่งปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย